

մը չունէինք, բայց միեւնոյն ատեն չէինք կըրնար չմտածել թէ այդ ատեանին անդամներն ալ որքան որ արդար և ազնիւ զինուորականներ՝ բայց վերջապէս Աստուծոյ պէս ամենագէտ և անսխալ չէին կրնար ըլլալ: Եւ ուստի երբ 12 ընկերներով, — տնօրէններ, ուսուցիչներ և վաճառականներ — երեք օր նստանք Պատերազմական ատեանին ամբաստանեալներու աթոռներուն վրայ, մտիկ ընելու մեր մասին եղած ամբաստանութիւններն, մեր պաշտպանողականները խօսելու և մեր մասին ատեանին վճիռը լսելու, համակուած էինք մասնաւոր զգացումներով որոնց մասին միայն փորձառուներ կրնան որոշ գաղափար ունենալ: Պատերազմական Ատեանը այս խումբը անպարտ արձակեց, ինչպէս որ էր արդարեւ: Եւ երբ այդ վճիռին արտասանուելէն վերջ ատեանին շքեղ սրահէն այլ ճնշիչ մթնոլորտէն դուրս ելանք, զգացինք թէ արեւը մեր գիտցածէն շատ աւելի գեղեցիկ էր, Բնութիւնը աւելի հմայիչ և ազատութիւնը շատ աւելի սիրելի էր:

Կը պատմուի թէ անգամ մը երբ Ֆրանսա պատերազմի մէջ էր, Երեսփոխանական Ժողովին նիստ ունեցած միջոցին ուսմբ մը կ'իյնայ Ժողովարարին մէկ մասին վրայ, և զայն կը քանդէ մասամբ: Երեսփոխաններէն շատերը անաբեկած, կը սկսին խոյս տալ անկարգութեամբ և ահա Ժողովին նախագահը Սզենտորեան ձայնով կը գոչէ փախչող երեսփոխաններուն.

— Պարոններ, Ժողովը կը շարունակուի: Վերջին ծայր պաղարիւնութիւն ցոյց տուող այս խօսքը շատ անգամ պատեհութիւն ունեցանք յիշելու և յիշեցնելու այդ քանի մը օրուան միջոցին, երբ ատեանք թէ ի՛նչպէս քուն և ախորժակ փախչելու վրայ են անախնկալ սուսմբի մը հետեւանքով, մինչդեռ «Ժողովը կը շարունակուէր»:

Եւ որպէս զի մեր այս ակնարկած փորձառութենէն դաս մը հանենք մեր ընթերցողներուն, պիտի ուզէի չնշտել թէ կարեւոր և անհրաժեշտ է որ անձկութեան վայրկեաններու մէջ իսկ մարդ ջանք ընէ ատէր ըլլալ իր կորովին և պաղարիւնին: Եւ ասիկա շատ անգամ և շատ մեծ չափով կամքի դործ է և մարդուն ձեռքն է: Դժբախտութիւններ, ար-

կածներ, անձկութիւններ, վտանգներ, որոնք կրնան պատահիլ մարդուն կեանքին մէջ, որքան յաճախ մարդուն կորսնցնել կու տան իր կորովը և արթնամտութիւնը, որոնց թերեւս ուրիշ ամէնք ժամանակէ աւելի պէտք ունի: Մեր անձը, մեր ընտանիքը, մեր համայնքը, մեր ազգը կամ մեր երկիրը կարելի է վտանգի պիտի ենթարկուին, եթէ ուսմբին պայթումէն լեղապատքս Ժողովարարէն դուրս փախչինք: Կեանքին տաղանապալից վայրկեաններուն մէջ իսկ, և թերեւս այդ ատեն ամէնէն աւելի, հարկ է յիշել թէ «Ժողովը կը շարունակուի», թէ առօրեայ պարտականութիւններ կան կատարելիք, զորս ի դործ գնելու համար պէտք ունինք մեր դատողութեան, մեր կորովին, մեր առողջութեան: Վտանգի պահուն խոյս տալը դասալքութիւն է. պէտք է առնարար անցնիլ անձկութեան և վտանգին մէջէն: Իրաւ է թէ կան խառնուածքներ որոնց համար դժուար պիտի ըլլար փոթորիկի և նեղութեան պահուն պաղարիւն ըլլալ ըստ սովորականին, բայց ջանք, կամք և վարժութիւն կորովը և պաղարիւնութիւնը չկորսնցնելու մասին շատ օգտակար պիտի ըլլան: Կեանքին փոթորիկներուն մէջ, սուսմբերուն պայթած ատեն իսկ պէտք է մեր անաբեկ և չփոթած ոգիներուն երեսն ի վեր գոչել Ֆրանսացի կորովի և պաղարիւն նախագահին պէս.

— «Պարոններ, Ժողովը կը շարունակուի»
11 Նոյ. 1913

«ԱԻԵՏԱԲԵՐ»-Ի ԴԵՏԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ ՊԻԹԼԻՍԻ ՄԷՋ

Ինչպէս Հայաշատ բոլոր կեդրոնները — թէ՛ Արեւելեան և թէ՛ Արեւմտեան աշխարհներու մէջ — անանկ ալ Պիթլիս կատարեց իրեն ինկած բաժինը տառերու գիւտի 1500ամեակի և տպագրութեան 400ամեակի համազգային սօճի յօբելեանին մէջ:

Հոկտ. 26 (Ն.Տ.) կիրակի առաւօտ, Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, եկեղեցականներու սպասարկութեամբ, Սուրէն Ծ. Վարդապետ Գալէմեան ի ներկայութեան երկսեռ խումբ բազմութեան մը պատարագեց: Պաշտամունք լրանալէն ետքը քաղաքիս Հայ Լուս. և Հյա

Աւետ. երկեսն ուսանողութեան փոխնիփոխ երգեցողութիւնով, շարականներով, խաչերով ու խաչվառներով, թափօրը յառաջացաւ դէպի Խնդրակատար Վանքը, ուր պիտի կատարուէր հանդէսը: Ժամուան մը ճամբու մանուածապատ ու դարափոս, յողնեցուցիչ ոլորտուքներէն հեւատանջ, հանդիսավայրը հասանք: Եկեղեցւոյ բակին մէջ դպիրներու ուսերուն վրայ բարձրացած կը տարուէր Սահակ-Մեսրոպի մեծադիր պատկերը: Ժամ մը հանդստանալէն ետքը հանդէսը բացուեցաւ նախագահ առաջնորդ հօր բացման խօսքով, որով բացատրեց հանգէսի նշանակութիւնը և նպատակը: Ասոր յաջորդեց «Բամբ Որոտան», քայլերգը: Բացումէն ետքը օրուան տօնին շուրջ բանախօսեցին հետեւեալները, Պ. Արսէն Վարժապետեան «Տառերու գիւտը և տպագրութիւն», Գէորգ Էֆ. Գուլումեան «Ազգասիրութեան Ոգին», Գէորգ Էֆ. Մարգարտունի «Տեղային Կրթական Գործը», Արիստակէս Էֆ. Որբերեան «Հայ Լրագրութեան կատարած դերը ազգային կեանքի մէջ», Մանուկ Էֆ. Պօյաճեան «Յեղին Յատկանիչը», խօսեցաւ նաև Պ. Արմենակ Հոխիսիկեան համերաշխութեան պէտքին մասին:

Հանգէսի փակումը կատարեց Վեր. Խաչիկ Վարդանեան, ամիտի կերպով շնորհով հանդէսի նշանակութիւնը: Հանդէսը որ երեք ժամուշափ տևեց վերջացաւ Գերապատիւ Առաջնորդ Հօր «Պահպանիչ»ով:

Պիրիս

ԵՓՐԵՄ Ա. ԺԱՄԿՈՋԵԱՆ

Հ Ա Յ Կ Ե Ա Ն Ք Ը

Շ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ամէնէն կենսական հարցը որ յառաջիկայ ամիսներուն մէջ Օսմ. Հայութիւնը պիտի դրաղեցնէ՝ Օսմ. Երեսփոխանական ժողովի նոր անդամներուն ընտրական խնդիրն է: Ինչպէս յայտնի է, անցեալ չրջանի ընտրութիւնները մեղի համար նպաստաւոր արդիւնք չունեցան: Ո՛չ սկզբունքի տեսակէտով և ո՛չ ալ մեր ներկայացուցիչներու թիւի տեսակէտով գո՛հ չմնացինք այդ ընտրութիւններէն: Իթիհատը մեզ խոստացեր էր 18 ներկայացուցիչ, մինչդեռ մենք հազիւ 11 ներկայացուցիչներ կըրցանք ունենալ: Այս տարի քաղաքական

պարագաները շատ բարդ են և երեսփոխանական ընտրութիւններն այն առաջին փորձաքերին են, որոնք ամենակարող Իթիհատի կուսակցութեան Հայերուն նկատմամբ բնած գիրքը ամէնէն աւելի յտախօրեն պիտի ցուցադրեն: Առաջին և ամէնէն կարևոր խնդիրը, որ Իթիհատի հետ բանակցութեան միջոցին նկատի պէտք է առնենք, անչուշտ ակզրուեցի հարցն է: Պէտք է նախ և առաջ սա պարագան նկատի առնենք թէ Հայերս, առանց Իթիհատի հետ համաձայնելու, մեր նշանակած երեսփոխաններու ընտրութիւնը պիտի չկրնանք յաջողցնել. որովհետեւ թէև թուական տեսակէտով Հայկական դաւառներու շատ մը տեղերը միւս տարրերու բաղկատմամբ մեծամասնութիւն մը կը կազմենք, սակայն ընտրական շրջանակներու կազմութիւնը մեզմէ կախում չունի, և ասկից ատ գտեղական աղաներուն և պաշտօնեաներուն ազդեցութիւնը այնքան մեծ է, որ նոյնիսկ Հայ ընտրողներու գիտակից մասնակցութեան վրայ մեծ յոյսեր չենք կրնար դնել: Նոյնիսկ Հայ գիւղական ժողովուրդը այսպիսի ընտրութեանց և իր քաղաքական իրաւունքներու պաշտպանութեան համար պէտք եղած ձևով ո՛չ պատրաստուած է և ո՛չ ալ կազմակերպուած: Միւս կողմէն ալ դժբախտաբար դեռ անկարելի է մեր դրացի Քուրդերուն հետ համաձայնութեան մը գալ, քանի որ դեռ անոնք իշխողի գիրքին մէջ են և Քուրդ ժողովուրդն ալ պէտք եղած քաղաքական կազմակերպութիւնը չունի: Հայ-Քուրդական ընտրական համաձայնութիւն մը կարելի չէ երազել առ այժմ: Եթէ նոյնիսկ այսպիսի համաձայնութիւն մըն ալ գոյութիւն ունենար, Օսմ. Կայսրութեան ոչ-Քուրդական նահանգներուն մէջ ցրուած Հայութիւնը Օսմ. Երեսփ. Ժողովին մէջ ներկայացուցիչներ ունենալու համար դարձեալ պիտի դիմէր Իթիհատի օժանդակութեան: Ամբողջ Կիլիկիան և Փոքր-Ասիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ և անոնց շրջակաները բնակող Հայերը նոյն վիճակին պիտի ենթարկուէին:

Այս բացատրութիւններէն կը հետևի թէ մեր ընտրական յաջողութեան յոյսերը շատ մեծ չեն կրնար ըլլալ թուական տեսակէտով, եթէ ուղղակի Իթիհատի հետ չհամաձայնինք, և եթէ Իթիհատը մեղի տուած խոստումը չյարգէ: Իթիհատի հետ համաձայնելու ա-